

5(13)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

УДК 378.477

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-5\(13\)-213-229](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-5(13)-213-229)

Погосьян Дарина Рафаїлівна викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0009-0004-6184-1652>

Ткаченко Марина Олександрівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, <https://orcid.org/0000-0002-0574-6210>

Майданюк Ірина Зіновіївна доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри культурології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0001-8096-0244>

Карлінська Яніна Валеріївна кандидат педагогічних наук, декан факультету сценічного мистецтва, доцент кафедри гуманітарних дисциплін, Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0001-9624-9596>

Бучма-Бернацька Ольга Євгеніївна кандидатка мистецтвознавства, доцентка, завідувачка кафедри режисури та акторського мистецтва, Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-8629-5641>

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. *Актуальність теми.* Мистецька освіта є важливим елементом розвитку культури та суспільства. В Україні, в умовах глобалізації та швидких змін у культурному та технологічному середовищі, питання розвитку мистецької освіти набуває особливої актуальності. Збереження національних традицій, формування національної ідентичності, а також інтеграція в міжнародний культурний простір неможливі без належного рівня освіти в галузі мистецтва. Тому важливо дослідити стан і перспективи розвитку мистецької освіти в Україні. *Метою дослідження* є аналіз сучасного стану мистецької освіти, як складової культурного розвитку будь-якої нації та виявлення основних чинників впливу на розвиток української культури.

Зокрема, дослідження спрямоване на оцінку внеску мистецької освіти в збереження національної культури, формування національної ідентичності та інтеграцію української культури в світовий мистецький простір. *Результати дослідження.* Дослідження виявило, що мистецька освіта в Україні має значний потенціал для збереження та розвитку національних традицій, однак стикається з рядом проблем, зокрема з модернізацією навчальних програм і методик, а також створенням умов для реалізації творчих проєктів випускників. Водночас важливим досягненням є інтеграція мистецької освіти в міжнародний культурний контекст через участь в Болонському процесі та розвиток академічної мобільності. *Висновок.* Мистецька освіта відіграє визначальну роль у процесі формування національної ідентичності, адже саме через мистецтво народ усвідомлює, виражає і зберігає власну культурну самобутність. Українська культура, яка впродовж століть розвивалася у складних політичних і соціальних умовах, завжди знаходила у мистецтві потужний засіб самовираження, самоутвердження та єднання нації. *Напрями подальших досліджень.* Подальші дослідження повинні зосереджуватися на вивченні впливу сучасних технологій на мистецьку освіту, розвитку креативних індустрій в Україні, а також на вивченні можливостей для створення нових моделей навчання, які відповідають вимогам глобального культурного простору. Крім того, важливим напрямом є дослідження механізмів інтеграції української мистецької освіти в європейський та світовий контекст.

Ключові слова: система освіти, мистецька освіта, історичний розвиток, культурні цінності, культурний простір, національна ідентичність, світовий мистецький простір, професійне мистецтво.

Pohosian Daryna Rafailivna Teacher of the Department of Fine Arts and Design, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0009-0004-6184-1652>

Tkachenko Maryna PhD, Associate Professor of the Department of Musical Art, H.S. Scovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0002-0574-6210>

Maidaniuk Iryna Doctor of philosophical sciences, Head of Department of Culturology, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0001-8096-0244>

Karlinska Yanina PhD, dean of the performing arts faculty, Associate Professor of the Department of Humanities, Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0001-9624-9596>

Buchma-Bernatska Olga PhD in Arts, Docent, Head of the Department of Directing and Acting Arts, Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-8629-5641>

ART EDUCATION AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN CULTURE

Abstract. *Relevance of the topic.* Art education is an important element in the development of culture and society. In Ukraine, in the context of globalization and rapid changes in the cultural and technological environment, the issue of the development of art education is gaining particular relevance. The preservation of national traditions, the formation of national identity, as well as integration into the international cultural space are impossible without an adequate level of education in the field of art. Therefore, it is important to investigate the state and prospects for the development of art education in Ukraine. *The purpose of the study* is to analyze the current state of art education as a component of the cultural development of any nation and to identify the main factors influencing the development of Ukrainian culture. In particular, the study is aimed at assessing the contribution of art education to the preservation of national culture, the formation of national identity and the integration of Ukrainian culture into the world art space. *Research results.* The study revealed that art education in Ukraine has significant potential for preserving and developing national traditions, but faces a number of problems, in particular with the modernization of curricula and methodologies, as well as the creation of conditions for the implementation of creative projects of graduates. At the same time, an important achievement is the integration of art education into the international cultural context through participation in the Bologna Process and the development of academic mobility. *Conclusion.* Art education plays a decisive role in the process of forming national identity, because it is through art that the people realize, express and preserve their own cultural identity. Ukrainian culture, which has developed over the centuries in difficult political and social conditions, has always found in art a powerful means of self-expression, self-affirmation and national unity. *Directions for further research.* Further research should focus on studying the impact of modern technologies on art education, the development of creative industries in Ukraine, as well as on studying the possibilities for creating new models of learning that meet the requirements of the global cultural space. In addition, an important direction is the study of mechanisms for integrating Ukrainian art education into the European and global context.

Keywords: education system, art education, historical development, cultural values, cultural space, national identity, world art space, professional art.

Постановка проблеми. Мистецька освіта є невід'ємною складовою культурного розвитку будь-якої нації. Вона не тільки забезпечує підготовку фахівців у галузі мистецтва, а й сприяє збереженню та примноженню національної культурної спадщини. В умовах глобалізаційних процесів та суспільних змін в Україні питання розвитку мистецької освіти набуває особливої актуальності, оскільки саме через систему навчання у сфері мистецтва формується світогляд нових поколінь, їхнє ставлення до історії, традицій і цінностей українського народу. Швидко мінливий міжнародний ландшафт, створив нові проблеми, які вимагають переосмислення культури та освіти та їх внеску в розвиток суспільства. У нещодавно прийнятій міжнародній Декларації Всесвітньої конференції з політики в галузі культури - MONDIACULT 2022 чітко зазначено, що «освіта та культура, значення та масштаби яких значно розширилися, мають важливе значення для справжнього розвитку особистості та суспільства» [1]. Доповіді ЮНЕСКО «Вчитися бути. Світ освіти сьогодні і завтра (Learning to be: the world of education today and tomorrow, 1972) [2], відома як «доповідь Фора», та «Освіта: прихований скарб» (Learning: the treasure within, 1996) [3], відома як «доповідь Делора», відкрили нові шляхи до гуманістичного бачення освіти як цілісного процесу, що пов'язує набуття знань з практикою та врівноважує індивідуальну та колективну компетентність. Паралельно розширилася і концепція «якісної освіти», що охоплює повагу до місцевих спільнот та культур та взаємодію з ними. Крім того, на двох всесвітніх конференціях з освіти в галузі мистецтв, проведених під егідою ЮНЕСКО, було прийнято відповідно План дій з освіти в галузі мистецтв (Лісабон, 2006 р.) [4] та Сеульський порядок денний: Цілі розвитку художньої освіти (2010 р.) [5]. Ці знакові документи стали керівництвом для ЮНЕСКО і полягли в основу концепцій та дій організації в галузі мистецької освіти, спрямованих на збагачення та підвищення якості освіти, заохочення різноманітності форм культурного самовираження та підтримання вкладу освіти на захист прав людини та сприяння участі у культурному житті.

Мистецька освіта — це спеціалізована галузь освіти, спрямована на розвиток творчих здібностей особистості, формування естетичних поглядів, художнього мислення та професійних навичок у різних сферах мистецтва (музика, образотворче мистецтво, театр, хореографія, кіно тощо). Вона охоплює як початковий рівень (школи естетичного виховання, дитячі музичні та художні школи), так і вищу мистецьку освіту (коледжі мистецтв, консерваторії, художні академії, театральні інститути). Основною метою мистецької освіти є не лише підготовка професійних митців, а й розвиток духовної культури суспільства в цілому. Вона сприяє вихованню естетичних смаків, розумінню мистецької спадщини, формуванню культурної ідентичності. Особливість мистецької освіти полягає у поєднанні навчального процесу з творчим

самовираженням та інтерпретацією культурних традицій. Мистецька освіта базується на принципах: інтеграції традицій і новітніх підходів, індивідуалізації навчального процесу, розвитку критичного та креативного мислення, формування здатності до самостійної творчої діяльності. Важливим аспектом є також те, що мистецька освіта виконує функцію культурної комунікації — передає цінності від покоління до покоління, забезпечує діалог культур у глобалізованому світі [6]. Сьогодні мистецька освіта в Україні переживає складний період трансформацій, що вимагає пошуку нових підходів до її організації та змістового наповнення. Водночас вона залишається потужним чинником збереження культурної ідентичності, популяризації українського мистецтва у світі та забезпечення сталого культурного розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням становлення та розвитку мистецької освіти, її проблематиці на різних рівнях приділяли увагу українські дослідники: Безгін О. І., Кузнєцова І. В., Успенська О. Ю. [7], С. Волков [6], Ж. Денисюк [8], А. Козир [9], Л.М. Масол [10], В. Шейко [11]. Сьогодні мистецька освіта в Україні прагне відповідати вимогам європейського освітнього простору, поєднуючи національні традиції з сучасними світовими тенденціями, і продовжує відігравати ключову роль у розвитку української культури та суспільства загалом. Мистецька освіта є невід'ємною складовою інтеграційного процесу, адже вона: готує митців, які володіють високим рівнем професійної підготовки відповідно до світових стандартів; забезпечує знання іноземних мов і культурної комунікації; формує відкритість до світових художніх тенденцій при збереженні національної ідентичності. Випускники українських мистецьких академій часто продовжують навчання чи працюють за кордоном, утверджуючи українську мистецьку школу на міжнародній арені. У ХХІ столітті багато українських митців здобули світове визнання: диригенти Оксана Линів, Кирило Карабиць працюють із найкращими оркестрами Європи; художники Сергій Зарва, Олександр Ройтбурд були представлені на міжнародних арт-майданчиках; фільми Валентина Васяновича, Наталки Ворожбит здобували нагороди на міжнародних кінофестивалях; оперна співачка Людмила Монастирська виступає на сценах Метрополітен-опера і Королівського оперного театру. Ці приклади свідчать про високий рівень мистецької підготовки в Україні і про зростаючу присутність української культури у глобальному мистецькому контексті [11].

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в аналізі ролі мистецької освіти як чинника розвитку української культури, дослідженні її історичних витоків, сучасного стану та перспектив удосконалення. Завдання роботи включають розкриття сутності поняття «мистецька освіта», висвітлення її впливу на формування національної самосвідомості, а також виявлення основних тенденцій і проблем, що визначають її розвиток у сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу. Мистецька освіта відіграє ключову роль у розвитку творчих потенціалів молодого покоління. Цей важливий аспект спеціалізованої освіти регулюється рядом нормативно-правових актів, що визначають стандарти якості та особливості організації мистецької освіти в Україні [12]. Мистецька освіта є основою для підготовки нових поколінь митців — композиторів, художників, акторів, режисерів, дизайнерів, музикантів, які створюють нові твори мистецтва, спираючись на національну традицію та актуальні тенденції часу. Завдяки навчальним закладам мистецького профілю: забезпечується наступність культурних традицій; виховується естетичний смак суспільства;

- розвиваються нові мистецькі жанри і форми; збагачується культурний фонд нації. Без системної мистецької освіти неможливе відтворення культурного капіталу держави, адже вона є джерелом творчих кадрів для театрів, філармоній, музеїв, кіноіндустрії, арт-галерей, культурних центрів. Сучасна мистецька освіта не тільки зберігає класичні традиції, а й стимулює пошук нових форм художнього вираження. Вищі мистецького спрямування активно впроваджують нові напрями: цифрове мистецтво; мультимедійну композицію; експериментальну музику та театр; концептуальне мистецтво і дизайн. Такий синтез традицій і новаторства дозволяє українській культурі бути конкурентоспроможною на міжнародній арені, інтегруватися у світовий мистецький процес, зберігаючи при цьому власну ідентичність [13].

Мистецька освіта є потужним чинником формування культурних цінностей, які визначають світогляд, естетичні уподобання та громадянську позицію особистості. Вона не лише навчає технічній майстерності, але й виховує внутрішню культуру, прищеплює повагу до духовних надбань свого народу і світової спільноти. Мистецтво у своїй сутності відображає і транслює базові цінності суспільства: красу, істину, свободу, гармонію, патріотизм, гуманізм. Через вивчення творів живопису, музики, театру, кіно молодь набуває здатності емоційно переживати і глибше усвідомлювати такі поняття, як честь, гідність, любов до Батьківщини, взаємоповага і відповідальність перед суспільством. Мистецька освіта відкриває молодій людині багатство світового і національного культурного досвіду, допомагаючи формувати критичне ставлення до навколишньої реальності і водночас розуміння високих ідеалів. Основні механізми формування цінностей у мистецькій освіті:

1. Занурення у культурну спадщину. Вивчення шедеврів українського та світового мистецтва сприяє засвоєнню універсальних і національних цінностей. Знайомство з творами, що втілюють ідеї свободи, боротьби за правду, краси людських взаємин, допомагає студентам формувати власну етичну й естетичну систему координат.

2. Активне творче самовираження. У процесі навчання учні і студенти отримують можливість виявити свої ціннісні орієнтації через власну творчість. Саме у творчій діяльності виявляється глибинне розуміння таких понять, як національна гідність, творча свобода, гуманістичні ідеали.

3. Критичне осмислення мистецьких явищ. Аналіз мистецьких творів, вивчення мистецтвознавчих концепцій, дискусії про роль мистецтва у суспільстві сприяють формуванню критичного мислення. Студенти вчаться оцінювати твори не лише з естетичної точки зору, а й за їхнім моральним, патріотичним і гуманістичним змістом.

4. Виховання емоційно-ціннісного ставлення до світу. Через мистецтво формується емоційна відкритість, здатність співпереживати, розуміти іншу людину, її біль і радощі. Це сприяє розвитку таких важливих якостей, як емпатія, толерантність, громадянська свідомість.

Особливе значення у процесі формування культурних цінностей має національне мистецтво, яке несе у собі дух історії, моральні орієнтири і культурний код народу. Вивчення творчості видатних українських митців — Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Миколи Лисенка, Олександра Довженка та інших — сприяє закріпленню ідеалів свободи, правди, самопожертви заради спільного блага. Через національне мистецтво молодь отримує можливість осмислити власну ідентичність, знайти натхнення для творення нового, зберігаючи вірність своїм кореням. Формування культурних цінностей через мистецьку освіту є складним, багатограним процесом, що охоплює як інтелектуальну, так і емоційну сфери особистості. Завдяки мистецтву молода людина не тільки оволодіває професійними знаннями, але й відкриває для себе світ високих ідеалів, набуває духовного багатства, яке формує її як патріота, громадянина і творця нового культурного простору України.

У ХХІ столітті мистецька освіта в Україні переживає динамічні зміни, спричинені як внутрішніми суспільними процесами, так і глобальними викликами. Вона перебуває у стані реформування, що передбачає адаптацію до нових світових стандартів, збереження національної культурної спадщини та активний розвиток інноваційних підходів у навчальному процесі. Мистецька освіта України є складовою частиною загальної системи освіти, тому вона зазнає змін відповідно до загальних реформ, зокрема Імплементация Закону України «Про освіту» та «Про фахову передвищу освіту». Ці законодавчі акти передбачають автономію закладів освіти, академічну свободу викладачів, нові підходи до акредитації освітніх програм і запровадження національної рамки кваліфікацій. Україна активно інтегрується у європейський освітній простір завдяки участі в Болонському процесі, що передбачає: трирівневу систему освіти (бакалавр — магістр — доктор філософії); введення Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS); мобільність студентів і викладачів. Сучасні освітні програми орієнтовані не лише на набуття знань, а й на розвиток практичних навичок, креативності, критичного мислення, здатності до самостійної творчої діяльності. З'являються нові онлайн-курси, віртуальні майстер-класи, дистанційні програми, що особливо актуалізувалося під час пандемії COVID-19. Використання цифрових техно-

логій у викладанні музики, живопису, театрального мистецтва суттєво змінює традиційні підходи. Деякі мистецькі вищі прагнуть до міжнародної акредитації своїх програм, що дозволяє випускникам легше інтегруватися у світовий ринок праці та продовжувати навчання за кордоном. Дослідницька компанія «Active Group» оприлюднила Другий всеукраїнський рейтинг мистецьких закладів вищої освіти (за 2023-2024 навчальний рік). Метою проєкту є угруповання та рейтингування закладів мистецької освіти, що враховує їх специфіку. Загалом до рейтингу було включено 13 закладів вищої освіти, які підпорядковані Міністерству культури та інформаційної політики (рис 1).

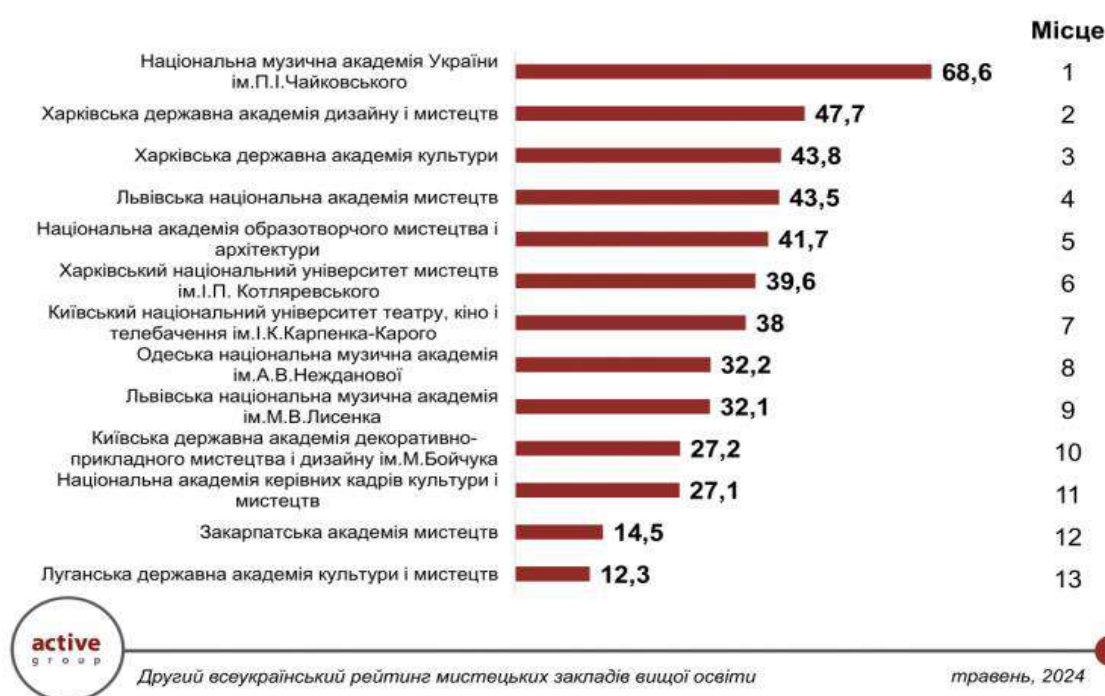

Рис. 1 Рейтинг мистецьких ЗВО [Другий всеукраїнський рейтинг мистецьких закладів вищої освіти (за 2023-2024 навчальний рік). Дослідницька компанія «Active Group». URL: https://activegroup.com.ua/wp-content/uploads/2024/05/240514_zvit.pdf]

Переможцем рейтингу вже вдруге стала Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Друге місце посіла Харківська державна академія дизайну і мистецтв, третє – Харківська державна академія культури.

Мистецькі школи, училища та вищі навчальні заклади відіграють ключову роль у збереженні й розвитку національних культурних традицій. Вони виступають не тільки як освітні установи, що передають професійні знання й навички, але і як центри культурної пам'яті, де формується ставлення до національної спадщини, зберігається й оновлюється мистецький досвід народу. Початкові мистецькі школи (дитячі музичні, художні, хореографічні

школи) є базовим рівнем мистецької освіти. Саме тут діти вперше ознайомлюються з основами народної та класичної творчості. Навчальні програми таких закладів традиційно включають вивчення українського фольклору, народної музики, традиційних танців, орнаментального мистецтва, української мови у співі та театральному мистецтві. Наприклад: у музичних школах вивчаються українські народні пісні, обробки фольклорних творів; у художніх школах велика увага приділяється традиційним видам мистецтва: писанкарству, гончарству, народному розпису; хореографічні школи акцентують увагу на вивченні українських народних танців (гопак, аркан, козачок), що є важливою складовою культурної самобутності.

Педагогічний процес у мистецьких школах ґрунтується не тільки на технічному навчанні, але й на вихованні поваги до національної культури, розумінні її глибинного змісту.

Мистецькі училища (коледжі культури і мистецтв, музичні училища, художні та театральні коледжі) забезпечують підготовку фахівців середнього рівня, які здатні як відтворювати, так і творчо переосмислювати національні традиції. Особливість навчання в училищах полягає у: глибшому теоретичному вивченні українського мистецтва — історії музики, театру, образотворчого мистецтва; формуванні професійних навичок у традиційних жанрах; розвитку навичок автентичного виконання національного репертуару; організації науково-дослідницької роботи з вивчення фольклору і традиційної культури регіонів України. У багатьох училищах діють фольклорні ансамблі, майстерні традиційних ремесел, виставкові проекти, присвячені народному мистецтву, що сприяє реальному збереженню автентичних форм культури.

Вищі мистецькі навчальні заклади — академії мистецтв, консерваторії, театральні інститути — займають особливе місце у збереженні культурної спадщини. Вони не лише готують висококваліфікованих фахівців у сфері мистецтва, а й забезпечують наукове осмислення традицій, їхню адаптацію до сучасних культурних процесів. Основні напрями діяльності вишів у цьому контексті: викладання дисциплін, пов'язаних із історією та теорією українського мистецтва; проведення дослідницької роботи у сфері фольклору, етнографії, народного мистецтва; створення мистецьких проектів, виставок, постановок, що базуються на національних темах; участь у міжнародних програмах для популяризації української культури за кордоном. Такі заклади, як Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, Львівська національна академія мистецтв, Київський національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого, є центрами, де плекання традицій поєднується з відкриттям нових шляхів для їхнього розвитку і презентації світові[11].

У межах виконання дослідження «Active Group» було здійснено пошук, систематизовано і проаналізовано міжнародні і локальні загальні та предметні

(галузеві) рейтинги, з особливим фокусом уваги на рейтинги мистецьких закладів освіти та/або освітніх програм. Мистецькі заклади вищої освіти аналізувалися за 45 параметрами, згрупованими у шість блоків: «Викладання та навчання», «Наука і дослідження», «Вплив ЗВО на розвиток суспільства», «Інтернаціоналізація», «Інституційна репутація», «Фінансова стійкість». У підсумку всеукраїнський рейтинг мистецьких ЗВО за параметром «Вплив ЗВО на розвиток суспільства» за 2023-2024 навчальний рік виявився наступним (табл. 1).

Таблиця 1.

Всеукраїнський рейтинг мистецьких ЗВО за параметром «Вплив ЗВО на розвиток суспільства» за 2023-2024 навчальний рік

ЗВО	Отримані міжнародні та національні відзнаки	Кількість отриманих вітчизняних грантів	Наявність унікальних для України структурних підрозділів	Співпраця з культурно-мистецькими установами	Результат
Національна музична академія України імені П.І. Чайковського	4,6	0	3,75	3,20	11,55
Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого	4,60	0	0	1,07	5,67
Харківська державна академія дизайну і мистецтв	1,67	3,45	0	0	5,12
Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського	3,76	0	0	1,33	5,10
Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука	3,14	0	0	0,80	3,94
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури	1,46	0	0	2,40	3,86

ЗВО	Отримані міжнародні та національні відзнаки	Кількість отриманих вітчизняних грантів	Наявність унікальних для України структурних підрозділів	Співпраця з культурно-мистецькими установами	Результат
Львівська національна музична академія імені М.В. Лисенка	2,93	0	0	0,53	3,46
Львівська національна академія мистецтв	1,46	0	0	1,60	3,06
Харківська державна академія культури	2,09	0	0	0,53	2,62
Закарпатська академія мистецтв	0,84	0	0	0,53	1,37
Луганська державна академія культури і мистецтв	0,42	0	0	0	0,42
Одеська національна музична академія імені А.В. Нежданової	0	0	0	0	0
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв	0	0	0	0	0

Джерело: Рейтинг мистецьких ЗВО [Другий всеукраїнський рейтинг мистецьких закладів вищої освіти (за 2023-2024 навчальний рік). Дослідницька компанія «Active Group». URL: <https://activegroup.com.ua/wp-content/uploads/2024/05/2023.xlsx>]

Мистецька освіта є фундаментом розвитку професійного мистецтва, адже саме через неї формуються висококваліфіковані кадри для всіх галузей художньої діяльності — музики, театру, живопису. Без системного навчання неможливе становлення майстрів сцени, пензля чи музичного інструмента, здатних творити шедеври, збагачувати національну культуру і представляти її на міжнародному рівні. *Внесок мистецької освіти у професійне мистецтво (музика, театр, живопис):*

1. Внесок у розвиток музичного мистецтва. Музична освіта в Україні має багатовікову традицію, яка бере початок ще від середньовічних співочих шкіл при монастирях, а з XVIII–XIX ст. — розвивається через професійні навчальні заклади (музичні училища, консерваторії). Завдяки системі музичної освіти: формується багатопрофільна спільнота професійних музикантів — композиторів, виконавців, диригентів, педагогів; розвиваються академічні жанри — симфонічна, камерна, хорово-оперна музика; зберігаються і модернізуються

народні музичні традиції. Професійна підготовка у мистецьких закладах забезпечила появу цілої плеяди видатних музикантів: Миколи Лисенка, Кирила Стеценка, Левка Ревуцького, Бориса Лятошинського, Мирослава Скорика, Валентина Сильвестрова та багатьох інших. Сьогодні українські консерваторії та музичні академії готують талановитих артистів, які виступають на сценах найпрестижніших світових концертних залів [9,11]. Мистецька освіта також сприяє розвитку нових музичних напрямів — джазу, електронної музики, авангардних експериментів, що робить українське музичне мистецтво багатогранним і динамічним.

2. Внесок у розвиток театрального мистецтва. Театральна освіта є ще одним потужним сегментом мистецької системи, який формує акторів, режисерів, сценографів, драматургів. Знакові постаті української сцени — Марія Заньковецька, Амвросій Бучма, Богдан Ступка, Ада Роговцева, Іван Миколайчук — вийшли зі стін театральних училищ і вишів. Важливі аспекти внеску театральної освіти: передача традицій українського драматичного мистецтва; розвиток акторської школи на основі національної психологічної глибини і самобутньої емоційності; пошук і реалізація нових форм сценічного мистецтва, зокрема експериментального і постдраматичного театру. Театральні виші, такі як Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого, Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського та інші, активно сприяють модернізації українського театру, готуючи митців, які формують обличчя сучасної театральної сцени України та активно працюють у світових театральних проектах [10].

3. Внесок у розвиток образотворчого мистецтва (живопис). Мистецька освіта у сфері живопису і графіки забезпечує розвиток української школи образотворчого мистецтва, яка славиться своєю високою технікою, глибинним філософським змістом і національним колоритом. Мистецькі школи, училища та академії сприяли формуванню поколінь художників, серед яких: класики українського живопису XIX–XX ст.: Тарас Шевченко, Сергій Васильківський, Олександр Мурашко; представники авангардизму: Казимир Малевич, Олександра Екстер, Давид Бурлюк; сучасні митці: Анатолій Криволап, Матвій Вайсберг. Основні внески мистецької освіти в образотворче мистецтво полягають у: збереженні і розвитку традицій української іконописної, реалістичної і модерністської школи; стимулюванні інновацій в техніках і стилях живопису, графіки, скульптури; формуванні художнього середовища, яке продукує виставки, бієнале, арт-ярмарки і тим самим інтегрує українське мистецтво у світову культурну спільноту [13].

4. Загальний вплив на професійне мистецьке середовище. Мистецька освіта створює платформу для професійного об'єднання митців — через студентські фестивалі, творчі конкурси, майстер-класи відомих художників,

музикантів і акторів. Це сприяє: формуванню професійних спільнот; обміну досвідом і знаннями між поколіннями митців; підтримці високого рівня художньої продукції; розвитку культурної дипломатії через участь українських митців у міжнародних проєктах. Таким чином, мистецька освіта є не просто джерелом підготовки кадрів для мистецької сфери, а й системою постійного оновлення, стимулювання творчого пошуку, формування культурної еліти нації.

Мистецька освіта відіграє визначальну *роль у процесі формування національної ідентичності*, адже саме через мистецтво народ усвідомлює, виражає і зберігає власну культурну самобутність. Українська культура, яка впродовж століть розвивалася у складних політичних і соціальних умовах, завжди знаходила у мистецтві потужний засіб самовираження, самоутвердження та єднання нації. Формування національної ідентичності через мистецьку освіту відбувається за кількома ключовими напрямками:

1. Збереження і трансляція національних традицій. Мистецька освіта є каналом передачі знань про традиційні форми українського мистецтва — народну музику, декоративно-ужиткове мистецтво, народне малярство, обрядовість. Вивчення українських пісень, танців, технік вишивки, розпису та інших форм народної творчості у навчальних закладах сприяє усвідомленню молоддю глибинної спадкоємності культурних цінностей.

2. Формування історичної пам'яті через мистецтво. Мистецькі твори, присвячені історичним подіям, видатним особистостям, героїчним сторінкам минулого, сприяють укоріненню почуття національної гордості та відповідальності за збереження історичної спадщини. Вивчення живопису Тараса Шевченка, музичної творчості Миколи Лисенка, поезії Лесі Українки та інших митців в рамках мистецької освіти формує емоційний і ціннісний зв'язок особистості з історією свого народу.

3. Розвиток національної свідомості через творчу діяльність. Активна участь у мистецьких проєктах, створення власних художніх, музичних або театральних творів на основі національної тематики стимулює особистісне переосмислення культурної спадщини. Учні та студенти мистецьких навчальних закладів через творчість досягають зміст національних ідеалів, традицій і мрій.

4. Формування естетичних і ціннісних орієнтацій. Мистецька освіта навчає розрізняти естетичні особливості рідної культури, цінувати її неповторність серед світового розмаїття. Вона сприяє вихованню почуття краси, гармонії, людяності — тих фундаментальних основ, що лежать в основі національної культури.

5. Соціалізація та укріплення громадянської ідентичності. Через спільну участь у мистецьких заходах — фестивалях, конкурсах, виставках —

формується відчуття приналежності до національної спільноти. Такі заходи укріплюють колективну ідентичність, демонструють молоді важливість культурної єдності та патріотизму.

6. Інтеркультурний діалог та самоідентифікація у глобалізованому світі. В умовах глобалізації мистецька освіта виступає важливим чинником самозбереження національної ідентичності через інтеграцію української культури у світовий культурний контекст. Вона дозволяє молодому поколінню не лише гідно представляти власну культуру за кордоном, а й залишатися вірним своїм культурним витокам, зберігаючи національну унікальність у міжкультурному діалозі.

Інтеграція української культури у світовий мистецький простір є одним із ключових чинників підвищення міжнародного іміджу України, утвердження її культурної самобутності та активної участі у глобальному культурному діалозі. Завдяки високому рівню мистецької освіти, активній позиції митців і підтримці державних і громадських ініціатив Україна дедалі виразніше заявляє про себе на міжнародній арені: 1. Участь у міжнародних фестивалях, виставках, бієнале. Українські митці дедалі активніше беруть участь у престижних світових заходах: Венеційська бієнале (постійна участь українського павільйону); Канський кінофестиваль (представлення українських фільмів); Європейські музичні фестивалі (участь українських оркестрів, хорів, сольних виконавців); світові арт-ярмарки (наприклад, Art Basel) [11]. 2. Створення культурних інституцій за кордоном. Україна активно створює і підтримує культурні представництва: Український інститут; Дипломатичні місії із культурними аташе; Центри української культури в Європі, США, Канаді. Ці інституції сприяють промоції українського мистецтва, організації виставок, концертів, лекцій, днів української культури у світі. 3. Міжнародні обміни і резиденції для митців. Програми резиденцій і обміну дозволяють українським митцям: працювати у найкращих мистецьких центрах світу; залучатися до міжнародних проєктів; налагоджувати професійні контакти з іноземними колегами. 4. Підтримка перекладів української літератури та мистецтвознавчих праць. Завдяки активним зусиллям державних програм і приватних фондів здійснюється переклад українських літературних творів, досліджень про мистецтво, історію та культуру на основні європейські мови, що сприяє поширенню української культурної спадщини за кордоном.

Для посилення інтеграції української культури у світовий мистецький простір важливими є такі кроки: розширення міжнародних культурних проєктів і обмінів; підтримка молодих митців через грантові програми; активне просування українського культурного продукту за кордоном; зміцнення бренду України як країни багатой, динамічної та сучасної культури. Успішна інтеграція української культури у світовий простір сприятиме не

лише зміцненню культурної дипломатії, але й розвитку економіки через креативні індустрії, туризм, міжнародні партнерства. Інтеграція української культури у світовий мистецький простір є невід'ємною частиною стратегії утвердження України як самостійної, креативної і культурно багатой держави. Завдяки високому рівню мистецької освіти, професіоналізму митців і активній участі у світових проєктах Україна послідовно вибудовує своє місце на карті глобального мистецтва, демонструючи світу глибину, самобутність і багатство власної культури.

Висновки. Мистецька освіта в Україні є важливим чинником розвитку культурної та соціальної сфери країни, впливаючи на збереження національних традицій, формування національної ідентичності, а також на інтеграцію в міжнародний культурний простір. У ході проведеного дослідження було проаналізовано роль мистецької освіти в Україні, її історичний розвиток, сучасні тенденції та виклики, а також внесок мистецької освіти в розвиток професійного мистецтва. Це дозволило не лише виявити існуючі проблеми, а й сформулювати конкретні рекомендації щодо удосконалення освітнього процесу в цій галузі. Сучасна мистецька освіта в Україні поступово інтегрується в європейський і світовий культурний простір завдяки участі в Болонському процесі, підвищенню академічної мобільності, а також розвитку цифрових технологій у викладанні. Міжнародні зв'язки та можливості для студентів брати участь у культурних проєктах за кордоном дозволяють їм розширювати горизонти та інтегруватися в глобальну культурну спільноту. Водночас важливо зберігати національну ідентичність і культурну самобутність, навіть у глобалізованому середовищі.

Література:

1. MONDIACULT 2022 : States adopt historic Declaration for Culture. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/mondiacult-2022-states-adopt-historic-declaration-culture>
2. Faure E., Herrera F., Kaddoura A., Lopes H., Petrovski A., Rahnema M. Learning to be: the world of education today and tomorrow. ISBN: 92-3-101017-4. 1972. 313 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000001801>
3. Learning: the treasure within; report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century (highlights). ED.96/WS/9. 1996. 46 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590>
4. Road Map for Arts Education. The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century Lisbon, 6-9 March 2006. Collective author: UNESCO. 2006. 26 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384200>
5. Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education. Korea R. Ministry of Culture, Sports and Tourism. CLT/CEI/CID/2011/ME/198 REV. 10 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000190692>
6. Волков С. М. Професійне мистецтво й мистецька освіта: точки перетину, орієнтири розвитку. *Культура України*. Вип. 42. У 2 ч. 4.1 : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харк. держ. акад. культури ; за заг. ред. В. М. Шейка. Харків : ХДАК, 2013. С. 30–42.

7. Безгін О. І., Кузнецова І. В., Успенська О. Ю. Художня культура і мистецька освіта України: сучасні прояви і смисли : монографія. Київ : Ін-т культурології НАМ України, 2019. 208 с.

8. Денисюк Ж. З. Мистецька освіта в умовах глобалізації та культурних трансформацій сучасності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 1. С. 23–28.

9. Козир А. Основні тенденції розвитку мистецької освіти на сучасному етапі. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти* : зб. наук. пр. 2016. Вип. 3. С. 25–37.

10. Мистецька освіта в Україні: розвиток творчого потенціалу в ХХІ столітті : аналіт. доп. / Л. М. Масол та ін. Київ : Аура Букс, 2012. 240 с.

11. Шейко В. М. Вища культурно-мистецька освіта України: проблеми та перспективи. *Культура України*. 2013. Випуск 42. С. 11–21.

12. Мистецька освіта в Україні: естетичне вдосконалення особистості через розкриття творчого потенціалу. М-во культури та стратегічних комунікацій України. 2024. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/mysteczka-osvita-v-ukrayini-estetychne-vdoskonalennya-osobystosti-cherez-rozkryttya-tvorchoho-potenczialu/>

13. Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти. URL: <https://www.dnmczkmo.org.ua/>

References:

1. MONDIACULT 2022 : States adopt historic Declaration for Culture. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/mondiacult-2022-states-adopt-historic-declaration-culture>

2. Faure E., Herrera F., Kaddoura A., Lopes H., Petrovski A., Rahnama M. Learning to be: the world of education today and tomorrow. ISBN: 92-3-101017-4. 1972. 313 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000001801> [in English].

3. Learning: the treasure within; report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century (highlights). ED.96/WS/9. 1996. 46 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590> [in English].

4. Road Map for Arts Education. The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century Lisbon, 6-9 March 2006. Collective author: UNESCO. 2006. 26 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384200> [in English].

5. Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education. Korea R. Ministry of Culture, Sports and Tourism. CLT/CEI/CID/2011/ME/198 REV. 10 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000190692> [in English].

6. Volkov, S. M. (2013) Profesiyne mystetstvo y mystetska osvita: tochky peretynu, oriyentyry rozvytku [Professional art and art education: points of intersection, development guidelines]. *Kultura Ukrayiny [Culture of Ukraine]*. Vyp. 42. U 2 ch. 4.1 : zb. nauk. pr. / M-vo kultury Ukrayiny, Khark. derzh. akad. kultury ; za zah. red. V. M. Sheyka. Kharkiv : KHDAAK [Issue 42. In 2 parts 4.1: collection of scientific works / Ministry of Culture of Ukraine, Kharkiv State Academician of Culture; General editor V. M. Sheika. Kharkiv: KhDAK]. S. 30–42. [in Ukrainian].

7. Bezgin, O. I., Kuznyetsova, I. V., Uspenska, O. YU. (2019) Khudozhnya kultura i mystetska osvita Ukrayiny: suchasni proyavy i smysly : monohrafiya [Artistic culture and art education of Ukraine: modern manifestations and meanings: monograph]. *Kyyiv : In-t kulturolohiyi NAM Ukrayiny [Kyiv: Institute of Cultural Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine]*. 208 s. [in Ukrainian].

8. Denysyuk, ZH. Z. (2023) Mystetska osvita v umovakh hlobalizatsiyi ta kulturnykh transformatsiy suchasnosti [Art education in the conditions of globalization and cultural transformations of our time]. *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi kerivnykh kadrov kultury i mystetstv : nauk. zhurnal [Bulletin of the National Academy of Management of Culture and Arts: scientific journal]*. № 1. S. 23–28. [in Ukrainian].

9. Kozyr, A. (2016) Osnovni tendentsiyi rozvytku mystetskoyi osvity na suchasnomu etapi [Main trends in the development of art education at the present stage]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty : zb. nauk. pr. Vyp. 3* [Professionalism of the teacher: theoretical and methodological aspects: collection of scientific works 2016. Issue 3.]. S. 25–37. [in Ukrainian].
10. Mystetska osvita v Ukrayini: rozvytok tvorchoho potentsialu v KHKHI stolitti : analit. dop. [Art education in Ukraine: development of creative potential in the 21st century: analytical supplement] / L. M. Masol ta in. Kyiv : Aura Buks [L. M. Masol et al. Kyiv: Aura Books], 2012. 240 s.
11. Sheyko, V. M. (2013) Vyshcha kulturno-mystetska osvita Ukrayiny: problemy ta perspektyvy [Higher cultural and artistic education of Ukraine: problems and prospects]. *Kultura Ukrayiny* [Culture of Ukraine]. Issue 42. S. 11–21. [in Ukrainian].
12. Mystetska osvita v Ukrayini: estetychne vdoskonalennya osobystosti cherez rozkryttya tvorchoho potentsialu. M-vo kultury ta stratehichnykh komunikatsiy Ukrayiny [Art education in Ukraine: aesthetic improvement of the personality through the disclosure of creative potential. Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine]. 2024. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/mysteczka-osvita-v-ukrayini-estetychne-vdoskonalennya-osobystosti-cherez-rozkryttya-tvorchogo-potenczialu/> [in Ukrainian].
13. Derzhavnyy naukovo-metodychnyy tsentr zmistu kulturno-mystetskoyi osvity [State Scientific and Methodological Center for the Content of Cultural and Artistic Education]. URL: <https://www.dnmczkmo.org.ua/> [in Ukrainian].